

SECȚIUNEA DREPT PUBLIC

343

SĂRĂCIA – FACTOR FAVORIZANT AL COMPORTAMENTULUI INFRAȚIONAL

*Gheorghe NEAGU,
doctor, conf. univ.*

Investigațiile realizate în mai multe țări au pus în evidență că mizeria economică conviețuiește, de cele mai multe ori, cu mizeria socială și morală.¹

Or, în atare situație și în logica firească a lucrurilor, înțelegem că, activitatea oamenilor este direcționată mereu spre satisfacerea nevoilor de toate zilele și aspirațiilor care țin nemijlocit de aria vieții. Între altele, însă, pe măsură ce trebuințele de ordin inferior (hrana, locuința, securitatea personală) sunt satisfăcute, oamenii ajung realmente, să se impună ca personalități, să-și motiveze aspirațiile de ordin superior (participarea la viața socială, afirmarea personalității, dobândirea de prestigiu). În condițiile aspre, în care, un individ își ocupă cea mai mare parte a timpului cu procurarea și obținerea hranei, tot el ajunge să se manifeste exclusiv prin dimensiunea sa biologică și numai foarte puțin prin cea culturală și morală. Terorizați și strâmtorați de lipsurile materiale, mulți indivizi se încadrează într-o adevărată luptă pentru existență, în care, din păcate, valorile sociale și morale își găsesc puțin loc.² La caz vizăm și Republica Moldova, unde veniturile au ajuns a fi mai mici decât nivelul de trai, iar ponderea populației sărace ajunge la 79,1%.³

Se cade să relevăm, de asemenea, faptul că raportul sărăcie – comportamentul infrațional nu poate fi explicat prin simpla asociere a statusului social-economic cu incidența comportamentelor violente. Există numeroase studii care prezintă rolul de mediator al socializării între statusul socio-economic și comportamentul violent, inclusiv și cel infrațional. În esență, fiecare act infrațional este unic și trebuie explicat printr-o combinație de factori sociali, psihologi, politici și economici.

În același timp, rezultatele cercetărilor efectuate în materie penală demonstrează că infraționalitatea se menține, bântuie și se dezvoltă cu o incidență crescândă cu pondere mai ales în rândurile persoanelor caracterizate printr-un status socio-economic scăzut. Persoanele marginalizate sunt frecvent supuse ostilităților unui mediu, în general, cu mult mai zguduit de violențe fizice, economice și morale.

În rândurile de față ne-am propus să elucidăm, pe cât ne permite spațiul, rolul sărăciei în condiționarea complexă a comportamentului

infracțional în Republica Moldova.

Atingerea scopului propus poate fi realizat în baza următoarelor ipoteze:

- rolul sărăciei în condiționarea și sporirea criminalității în Republica Moldova este mai înalt decât în alte țări;
- criminalitatea înaltă este generată de discrepanța considerabilă ce se lasă văzută între scopurile nobile puse de societate în fața membrilor săi și mijloacele de realizare în general oferite;
- distanța de la individul conformist până la criminal se măsoară cu atitudinea față de lege, care s-a înrădăcinat și predomină în societatea noastră.

Pentru a sesiza rolului sărăciei în condiționarea complexă a comportamentului infracțional, invocăm următorul argument: specialiștii din Federația Rusă au studiat, în baza unui eșantion bine elaborat, cauzele comiterii infracțiunilor de către adolescenții izolați în colonii. Astfel, s-a observat că 5% din cei izolați au comis infracțiuni din cauza foamei, iar alte 10, 7% - din cauza situației nefavorabile din familie, care a condus la vagabondaj.⁴

Investigațiile realizate în Republica Moldova ne permit să concludem că rolul sărăciei în condiționarea complexă a comportamentului infracțional în țara noastră este de proporții mult mai mari de cum par la prima vedere.

La mijlocul anilor 90 ai secolului trecut, undeva 85-90 la sută din populația interviuată a republicii considera printre cauzele favorizante ale creșterii criminalității, scăderea bruscă a nivelului de viață al populației. Aceasta constituie cea mai importantă condiție în geneza comportamentului infracțional. Conform datelor investigației promovate în 1992, în rândurile condamnaților din diverse penitenciare din Republica Moldova, 35% din intervieuați și-au motivat comportamentul infracțional prin nivelul mizerabil de viață, mai mult de 34% - prin manifestarea deficitului de produse și asigurarea proastă tehnico-materială.

Datele arată că aproape fiecare al doilea condamnat a explicat încălcarea normelor de drept prin inechitatea socială pronunțată, prin lipsa protecției sociale adecvate, prin remunerarea inechitabilă a muncii.⁵

În conformitate cu rezultatele investigației sociologice nominalizate, 6 din 20 de deținuți explicau creșterea criminalității prin deficitul de mărfuri și produse de importanță vitală pentru oameni, mai mult de 60% indicau, cauză principală a procesului nominalizat, scumpetea și scăderea nivelului de viață, neîncrederea în ziua de mâine, divizarea societății în „bogați” (puțini la număr) și săraci (mulți la număr).⁶ În vederea sesizării rolului sărăciei în determinismul complex al

comportamentului infracțional este important să cunoaștem caracteristicile psihologice ale populației pauperizate. În acest sens o importanță deosebită are următorul indice: în 1997, ceva mai mult de jumătate din populația republicii considera că e imposibil de a mai răbda starea de sărăcie în care se află.⁷

Studiile sociologice comparative ne demonstau faptul că, în mediul populației, predomina și tot mai mult se consolida sentimentul de oboseală și pierdere a încrederii în toți și în toate (40-55%), cel de obidă privitor la ceea ce se întâmplă în jur (46-54%), de teamă, frică (26-39%), **cel al cruzimii și agresivității (21-33%)** și, dimpotrivă, în plan secundar se plasau sentimentul demnității personale (3-9%), încrederii în ziua de mâine (3-18%), mândriei pentru poporul său (3-13%).⁸

	Februarie 1992	Ianuarie 1993	Februarie 1994	Februarie 1996	Decembrie 1996	Decembrie 1997
Trăiește rău, se află sub pragul sărăciei	53	56	60	***	55	63
După nivelul de trai se consideră asigurați	***	13	7	11	15	10
Se consideră la limita supraviețuirii	***	20	31	32	32	34
Apreciază starea de lucruri din societate ca fiind nefavorabilă / critică	85	87	91	89	87	78
Este nemulțumită de nivelul atins de democrație în țară	***	***	83	82	***	81
Nu crede că în viitorul apropiat viața noastră va deveni mai bună	***	***	***	72	***	73
În mediul populației predominant sentimentul de oboseală și pierdere a încrederii în toți și în toate	47	46	40	55	54	55
În mediul populației predominant sentimentul de obidă, privitor la ceea ce se întâmplă în jur	46	54	44	43	45	47
Nu este sigură în ziua de mâine	89	86	82	79	80	81

Conducerea țării nu întotdeauna sau deloc nu tine cont de părerea poporului	***	***	82	88	***	87
---	-----	-----	----	----	-----	----

*** - acești indicatori n-au fost studiați

Printre riscurile, amenințările de care populația se teme cel mai mult, sărăcia ocupa sistematic un loc de frunte. Astfel, în februarie 1998, acest indice a fost consemnat de 59% din respondenți, în februarie 2001 – 64%.⁹

În februarie 2003, la întrebarea „Ce vă afectează cel mai mult în viața de toate zilele?”, (de la 1 la 10, în care 1 – cea mai mică influență; 10 – cea mai mare influență) extinderea sărăciei a întrunit indicele 8,29 (cel mai înalt din cei 18 factori), șomajul – 7, 58 (poziția a patra).¹⁰

Insecuritatea economică conduce uneori la crime odioase. Una dintre acestea a fost comisă în toamna anului 2003. Un locuitor din Sângera și-a omorât soția și cei trei fii pentru că nu avea cu ce-i întreține.

Vasile Talpă, în vârstă de 39 de ani, care lucra ca operator la un cinematograful din capitală și-a ucis cu bestialitate, cu ajutorul unui topor, soția, Olga Talpă, de 34 de ani și fiii: Mihai (de 8 ani), Alexandru (de 9 ani) și Ion de numai 4 anișori, după care dând foc casei, a încercat să-și pună capăt zilelor.

Piromanul a fost salvat de vecinii săi, care au observat incendiul. Poliția a descoperit în casa arsă până la temelie cadavrele carbonizate ale soției și copiilor. Bărbatul a continuat să susțină că și-a măcelărit familia și a vrut să se sinucidă din cauza sărăciei. Tot el a mai declarat că, în ultimul timp, se împăca rău cu soția, care o „îndesise” cu păhărelul. El a mărturisit, de asemenea, că nevasta sa lucra ca femeie de serviciu la primărie de unde primea 130 de lei lunar – bani ce nu ajungea nici pentru pâine, iar capul familiei avea salariu de 390 de lei. Din cauza insuficienței de mijloace financiare în sânul familiei, toată ziua izbucneau certuri între soți, fapt care l-a determinat pe Vasile Talpă să premediteze crima și să o înfăptuiască.¹¹

O consecință a polarizării excesive a societății moldovenești o constituie șomajul. Numai în 2002 și 2003, numărul locurilor de muncă în Republica Moldova s-a redus, conform unei informații difuzate de către Ministerul Muncii, cu 149000. Ce înseamnă aceasta? Aceasta înseamnă câte 149 sate moldovenești cu câte 1000 de șomeri în fiecare sau două raioane de șomeri. Ce vor face acești oameni pentru a-și întreține familia? În cel mai fericit caz vor pleca să muncească la negru în străinătate. **În cel mai rău caz, se vor apuca de furat sau vor intra în combinații cu rețelele de traficanți de droguri, arme și persoane.**¹²

Această afirmație are la bază corelația dintre șomaj și criminalitate. În conformitate cu calculele criminologilor din occident

creșterea numărului șomerilor cu 10% are drept urmare sporirea criminalității de la 3,4% până la 6,5%, și se manifestă prin creșterea numărului furturilor, jafurilor, formarea grupurilor criminale.¹³

Deja de mulți ani în șir, Republica Moldova este una din principalele țări larg deschise pentru traficul de femei în scopul exploatării sexuale de câțiva ani în șir. Femeile noastre, forțate de sărăcie și șomaj ajung în vizorul traficantilor care promovează pe toate căile povestea vieții frumoase din Occident.

În toamna anului 2000, ONG-ul „Milena SM” a realizat un sondaj de opinie în rândul mamelor rămase singure. 75% din respondente și-au exprimat dorința de a pleca la muncă peste hotarele țării, aceasta fiind unica posibilitate de a-și întreține familia, 50% dintre femeile intervievate au recunoscut că nu știu nimic despre condițiile sociale din țările în care ar dori să lucreze. Dintre aceste femei foarte puține vorbesc o limbă străină și nici una nu cunoaște legislația respectivelor țări, dar nici despre legislația Republicii Moldova nu știu prea mult. În conformitate cu statisticile Organizației Mondiale a Migrației, circa 64% din fetele parvenite din spațiul ex sovietic identificate și repatriate din țările occidentale, sunt moldovence.¹⁴

Femeile sunt abuzate, traumatizate, maltratate, indiferent dacă în țările respective practică prostituția sau muncesc la negru.

Șomajul și sărăcia, foamea și mizeria au provocat **exodul masiv** a cetățenilor republicii peste hotare în căutarea unui loc de muncă și unei surse de existență, au impus părinții și copiii să-și părăsească lăcașele, cifra ajungând sub un mln. de cetățeni. Aceste peregrinări se soldează deseori cu fenomene anomice, afectând comportamentul uman. **Plecarea adulților peste hotare are uneori consecințe negative asupra soartei copiilor rămași acasă.**

Astfel, în iulie 2003, în instituția de reeducare din Lipcani, își ispășeau pedeapsa 149 minori. Potrivit șefului instituției nominalizate, Valeriu Carlașuc, 48 dintre ei erau deținuți pentru săvârșirea unor crime grave, iar 99 - mai puțin grave. Majoritatea minorilor deținuți în Lipcani sunt condamnați la termen de la 5 până la 10 ani (113 persoane), 15 minori – la privațiune de libertate până la 3 ani, 17 minori – până la 5 ani și două persoane până la 15 ani.

Majoritatea copiilor, deținuți în penitenciar provin din familii dificile și social-vulnerabile. Pe lângă sărăcie, o problemă la fel de gravă este și munca peste hotare. O bună parte din **părinții minorilor care acum își isprăvesc pedeapsa sunt plecați la muncă în străinătate, copii săvârșind infracțiuni în momentul când erau fără supraveghere.**¹⁵

Alte caracteristici ale personalității infractorului ne demonstrează, de asemenea, ponderea scăderii statusului socio-economic în creșterea criminalității. Astfel, în anul 1997, persoanele neangajate în câmpul muncii constituiau 60,8% din numărul total de infractori.¹⁶

Polarizarea socială accentuată, extinderea ca un flagel al sărăciei, amenințarea cu excluderea socială a unei părți din ce în ce mai mari a populației constituia un mediu propice pentru acumularea de probleme sociale și, nu în ultimul rând, favorizator infraționalității.

Cele afirmate mai sus demonstrează necesitatea extinderii cerce-tărilor extinse asupra fenomenului complex al criminalității în special pentru identificarea rolului factorilor socio-economici în geneza acestui proces.

Referințe bibliografice:

¹ Ioan Mihăilescu. Sociologia generală. Concepte fundamentale și studii de caz. – Iași, Polirom, 2003, p.69

² Ioan Mihăilescu. Valori și norme sociale în perioada tranziției // România socială, 2001, nr. 1, p. 7

³ Jurnal de Chișinău, 2003, 31 octombrie, p.10

⁴ А. И. Антонов, О. Л. Лебедь. Несовершеннолетние преступники: кто они? // Социологические исследования, 2003. № 4. с. 92.

⁵ В. И. Клименко, А. И.Тимуш. Преступность в Молдове, - Кишинёв, 1995, с.142

⁶ Ibidem

⁷ Danii T. Evoluția schimbărilor din societate și consecințele lor în dinamica opiniei publice // Probleme sociale ale reformării societății: speranțe, realizări, perspective. – Chișinău, 1998, p. 30.

⁸ Ibidem

⁹ Barometrul de opinie publică din Moldova: noiembrie 2003. – Chișinău, 2003, p. 93, 94.

¹⁰ Tranziția în autoadministrarea publică locală / Institutul pentru dezvoltare și inițiative sociale „Viitorul”. – Chișinău, 2003, p. 14.

¹¹ Angela Starânski. Sărăcia care ucide // Ordine și lege, 2003, nr. 9-10, p.111

¹² Flux, 2004, 18 aprilie.

¹³ Ворошилов В., Кирьянов И., Карташов. Анализ криминогенной ситуации в обществе и проблемы формирования национальной программы законо-послушного поведения граждан Республики Молдова // Probleme sociale ale reformei societății: speranțe, realizări, perspective – Chișinău, 1998, p. 74.

¹⁴ Adelina Bîrcu. Dreptul la informare și contracararea violenței față de femei: realități și perspective –Revista Națională de Drept, 2004, nr. 1, p. 30.

¹⁵ N. Răileanu. Primul pas greșit. Copii în penitenciare // Democrația, 2003, 15 iulie.

¹⁶ Brehnă V. Creșterea criminalității stârnește îngrijorarea socială // Probleme sociale ale reformării societății: speranțe, realizări, perspective. – Chișinău, 1998, p. 79.